

Gemeente van Christus,

“Dwazen zoeken het voetspoor over de grond, wijzen reizen op dromen en sterren.”

Aldus Fedde Schurer in het gedicht dat we zojuist hebben gehoord. In deze dichtregel zou je de boodschap van onze schriftlezing en daarmee van deze overdenking kunnen samenvatten.

Op deze eerste zondag van Epifanie horen we een gedeelte van het Kerstverhaal volgens Mattheüs. Elke evangelist kleurt het geboorteverhaal op zijn eigen manier in. En legt daarbij zijn eigen accenten.

Bij Mattheüs geen engelen of herders. Maar drie wijzen uit het Oosten en hogepriesters & schriftgeleerden.

In dit Kerstverhaal vallen op zijn minst twee dingen op: allereerst hoe na de geboorte van Jezus mensen op allerlei manieren in beweging komen. En daarna hoe de vreugde om de geboorte van dit kind bepaald niet door iedereen wordt gedeeld. Dit kind roept blijkbaar van meet af aan weerstand op. Tot hevige agressie aan toe zelfs.

We staan vanochtend stil bij de reactie van Herodes, van de hogepriesters & schriftgeleerden en van de drie wijzen. Om daarna hopelijk zelf in beweging te komen.

In alle drie die reacties zit voor ons iets herkenbaars, denk ik. We beginnen met Herodes.

Herodes was een beest. Wreed en ziekelijk achterdochtig. Een complotdenker van de eerste orde. Zijn grote angst is **dat iemand hem van de troon zal stoten**. Uit vrees dat dat zal gebeuren ruimt hij zelfs zijn eigen zonen uit de weg. Je kunt je er bij zo iemand wel iets bij voorstellen wat de boodschap dat er een messiaans kóningskind geboren zou zijn, teweeg brengt.

Dat messiaanse koningschap wordt o.a. beeldend bezongen in Psalm 72: “Dan ruist op alle bergen vrede, heil op der heuv’len top. Geweldenaars zal hij vertreden en armen richt hij op.”

Daar houden geweldenaars niet van, van dit soort subversieve liederen.

Dat machthebbers de macht niet graag uit handen geven, dat weten we wel. Evenals dat heersers als Herodes van alle tijden zijn. Hedendaagse voorbeelden zijn helaas ruim voorhanden. Maar Herodes staat symbool voor een veel grotere groep mensen dan alleen deze heersersfiguren. Hij staat symbool voor iedereen die niet blij is met de komst van dit Koningskind. Nog breder zelfs: voor iets dat in ons allemaal in meer of mindere mate aanwezig is.

Deze messias zal namelijk zo ongeveer alles van de bestaande orde overhoop gooien. Dat heb je ongetwijfeld vaker gehoord. Maar het is de vraag in hoeverre je je realiseert wat het allemaal inhoudt. In groter verband. Maar zeker ook voor jou persoonlijk.

Jezus zal met hart en ziel een verstoorder van de bestaande orde zijn, omdat daarin zoveel mensen kind van de rekening zijn. Hij zal er heilig van overtuigd zijn dat het allemaal anders móet. En dat het ook allemaal anders kán. Als er tenminste voldoende mensen zijn die het aandurven om zich door hem te laten raken en in beweging te komen. Veel mensen zullen zijn overtuiging, zijn dromen over een koninkrijk van God volstrekt onpractisch en onrealistisch vinden. En daarónder: vooral bedreigend voor henzelf. Omdat ze denken er veel bij te verliezen. Het komt misschien wel het dichtst bij onszelf in een van de meest confronterende en raadselachtige uitspraken die hij zal doen: “Wie zichzelf zal willen behouden, zal zichzelf verliezen. En wie zichzelf zal durven verliezen, zal behouden worden.”

Hij stoot ons “zelf”, ons “ik” van de troon. En daar houden wij niet van, kleine Herodesjes die we allemaal in wezen zijn.

Wij, zoals we hier zitten (nou ja...), wij hebben het over het algemeen niet zo slecht getroffen. We weten wat we hebben. Voor de meesten van ons is dat best te doen. Al met al is het leven zo gek nog niet, toch? Maar als ik alles moet gaan delen wat ik héb en wat ik bén, wat houd ik dan over?

Daar is de weerstand al. En voordat je het weet komt de agressie al naar boven. Komt de Herodes in ons om de hoek kijken. Protesteren we tegen de opvang van vluchtelingen in ons dorp of onze stad. Kiezen we vooral voor

ons eigen belang. Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar. Ieder voor zich. En God eventueel voor ons allen. Maar dát is onze zaak niet. We houden het liever bij wat we hebben: **We zoeken ons voetspoor over de grond.**

Dat kan allemaal ook op een meer verholde, subtielere manier. Daar staan de “schriftgeleerden en hogepriesters” symbool voor.

Het is toch uiterst merkwaardig dat niemand van hen meegaat met die drie wijzen, op weg naar Bethlehem? Dan ben je nota bene altijd bezig met de Heilige geschriften uit te leggen. Of met het nauwgezet uitvoeren van alle voorgeschreven rituelen in de tempel. Altijd maar bezig met godsdienst, met je geloof. Altijd maar roepen dat je “zo reikhalzend uitzielt naar de komst van de Messias”. En dan is het zover en dan blijf je zitten waar je zit!

“Op meegaan stelden zij geen prijs, want zij moesten eerst nog heel veel lezen”, zegt Fedde Schurer fijntjes in zijn gedicht.

“Die kan ik in mijn zak steken”, dacht ik, toen ik het las. Want ik houd er ook van om veel te lezen, over spiritualiteit en zo. Me te verdiepen in de theorie, zal ik maar zeggen.

Theologen kunnen zich maar al te gemakkelijk verliezen in de theorie. Maar niet alleen theologen.

Natuurlijk is het niet verkeerd om je te verdiepen in de geloofstraditie waar je deel van uitmaakt, integendeel zelfs. Je kunt niet zonder. Het kan je – zoals in onze schriftlezing gebeurt – helpen om de juiste richting uit te gaan. Je helpen om jouw weg te vinden. Anders is de kans groot dat je verloren loopt. Zonder schriftgeleerden hadden de wijzen het kind waarschijnlijk niet gevonden.

Maar je moet uiteraard niet bij de theorie blijven steken. En dat is voor veel mensen heel verleidelijk.

Alsof je met veel interesse allemaal receptenboeken doorneemt, zonder dat je ooit aan het bakken van een heerlijke taart toekomt. Of, wat toepasselijker in dit verband: allemaal reisgidsen doorwerkt zonder dat je ooit daadwerkelijk op reis gaat. **Ook dit is een manier om je voetspoor over de grond te zoeken.**

Deze reactie van de schriftgeleerden & hogepriesters roept de tijdloze vraag op hoe jij aan die Stem die opklinkt uit de Schiften die je leest en bestudeert, gehóór durft te geven. Hoe reageer jij op die tijdloze visioenen en grote dromen van profeten en psalmdichters en evangelisten? Op de woorden en daden van dit Kind-geborente-Bethlehem? Durf je gehoor te geven aan het heilige verlangen en de heilige ónrust, die diep in jouzelf leven? Ga je achter die schitterende Ster aan, zoals de wijzen dat doen? In het vertrouwen dat jouw weg zal ontstaan door hem te belopen.

Durf je te reizen, durf je je leven te leven “op dromen en sterren”?

De drie wijzen ondernemen een lange, moeizame tocht “omdat ze een ster hebben gezien.” Je kunt, als je het verhaal letterlijk neemt, uit bepaalde gegevens destilleren dat ze uit de richting van Babylon zijn gekomen en dat ze ongeveer twee jaar onderweg moeten zijn geweest.

In de uitlegtraditie worden ze wel gezien als de representanten van de volken om Israël heen, die naar Bethlehem komen om de nieuwgeboren koning van Israël eer te bewijzen: “Gij koningen van alle landen, valt deze heer te voet... geef hem Arabisch goud”, aldus de psalmdichter. En wierook en mirre, vult de profeet Jesaja aan. Nou je, je merkt het wel: dan zijn de wijzen ineens koningen geworden. Uit Mattheüs kun je niet opmaken of de magiërs/wijzen inderdaad ook koning waren. En of het er drie waren. Dat is in de traditie zo gegroeid.

Wat is het nu, dat deze wijzen op weg heeft gezet? Een lange, moeizame reis, omdat er ergens in een onbetekenend landje ver weg, dat zucht onder het juk van Herodes en de Romeinse bezetting een koningskind geboren zou zijn?

Er moet meer aan de hand zijn geweest. Ze moeten een intense ervaring hebben gehad, een uitzonderlijk sterk vermoeden dat daar ergens in het Westen iets of iemand te vinden zou zijn, die het antwoord zou kunnen geven of het antwoord zou kunnen zijn op de meest essentiële vragen die een mens zichzelf kan stellen.

Het deed me denken aan de omgekeerde beweging die je in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw kon zien, toen veel mensen uit het Westen op zoek gingen naar wijsheid, spiritualiteit in het Oosten.

En dat deed me weer denken aan een mooie Kerstkaart die ik een aantal jaren geleden kreeg van Tenjo, de Boeddhistisch non bij wie ik een jaar of twee heb gemediteerd: Drie mannen op kamelen stonden erop. En daaronder de tekst: “De wijzen komen al heel lang uit het Oosten”, met een knipoog.

Deze drie wijzen vertegenwoordigen in mijn beleving alle zoekers naar zin. Godzoekers.

Het is denk ik niet toevallig dat ze uit dezelfde richting komen als vele eeuwen daarvoor aartsvader Abraham. Zoals Abraham achter een Stém aan ging, zo gaan deze drie achter een Stér aan.

Maar het is ongetwijfeld hetzelfde verlangen dat hen op weg heeft gezet. Hetzelfde vermoeden. Hetzelfde heilige verlangen, een droom, een vage droom, een stille stem die je influistert dat er meer moet zijn. Dat er een land bestaat van louter licht, waar vrede en gerechtigheid elkaar kussen, waar alle mensen tot hun recht komen. Een land waar alle zwaarden zijn omgesmeed tot ploegscharen, de velden blinken van het koren. Leeuw en lam tegen elkaar aan liggen, de beelden tuimelen over elkaar heen.

Een plek waar de Allerhoogste zeer nabij is. En mensen zich niet langer laten leiden door angst, door agressie. Maar door vertrouwen en mededogen.

De Ster waar de wijzen achteraan gaan, is van dit alles het symbool. Het wijst de weg ernaar toe.

“Deze ster”, zegt de oude theoloog Oepke Noordmans, “spreekt meer tot ons gevoel en onze verbeelding dan tot ons verstand.” Of deze ster destijds echt aan het firmament is verschenen, waar ieder jaar in de krant wel weer een artikeltje over verschijnt en dat het dan zeer waarschijnlijk Venus is geweest en zo, - dat doet er allemaal niet zoveel toe. Als het al zo zou zijn, dan blijft het nog maar de vraag hoe die ster dan boven het huisje van Jozef en Maria kan blijven staan, niet waar?

Maar dat zijn allemaal zinloze en heilloze vragen.

“Alles wat goddelijk is woont in ons innerlijk; het leeft en bestaat nergens anders”, aldus een andere schrijftuitlegger, Eugen Drewermann. “God woont in onze dromen, in ons verlangen. Hij ademt in onze woorden en gebaren van liefde, mededogen”.

Zo is het denk ik inderdaad: we mogen die ster eerder zien als een soort innerlijk kompas. Vergelijkbaar met dat raadselachtige vermogen dat trekvogels in staat stelt om de plek van hun oorsprong terug te vinden..

Een innerlijk kompas dat ons de weg wijst naar de verwezenlijking van dat vage verlangen dat diep in ons aanwezig is: de grote droom van vrede op aarde. Van je aanvaard en geborgen te weten in Gods hand, zeggen we dan.

Het is die grote droom, dat grote visioen dat in dit koningskind in vervulling zal gaan. En dat wereldwijd in vervulling kán gaan: als mensen het aandurven op “te reizen op dromen en sterren”.

Herodes, schriftgeleerde, wijze,- we hebben van alle drie iets in ons. In wie van de drie herken je jezelf het meest? Aan welke Stem geef jij gehoor? Achter welke Ster ga jij aan? Of blijf je liever zitten waar je zit?

Dwazen zoeken het voetspoor over de grond, wijzen reizen op dromen en sterren,

amen.